

Podigikom 01: METASTUDIE

De weg naar een broodnodige en noodzakelijke “Pornografiecompetentie” in het maatschappelijk werk.

Deze metastudie is gebaseerd op de actuele noden enerzijds en de zoektocht anderzijds naar mogelijk bestaand didactisch aanbod waarmee jeugdwerkers en begeleiders rond dit thema aan de slag kunnen.

Het uiteindelijke doel van ons project is een E-leerplatform te ontwikkelen met overvloedig leermateriaal om te kunnen komen tot uitwerking van en vorming tot pornografiecompetente jeugd- en sociale werkers. Met de ontwikkeling van een dergelijk leeraanbod voor zelfstudie gebaseerd op internationale studies en bevindingen willen we een antwoord bieden op de zeer concrete oproep van het Europese Parlement: “ Voor de bescherming van de kinderen in de digitale wereld werkelijk alle mogelijkheden aanwenden en aan één zeel trekken om systematische scholing op te zetten voor allen die verantwoordelijk zijn voor de opvoeding en begeleiding van jongeren. ”

Deel 1: Systematisch overzicht van het reeds bestaand aanbod

Onze doelstelling:

We willen aansluiting zoeken bij bestaande wetenschappelijke bevindingen en bij discussies omtrent omgang met pornografie..

- Daartoe zal elke projectpartner aan verdiepende recherche doen in zijn eigen land.
- Uit die verzameling aan materiaal zullen we dan twee zwaartepunten lichten, met name de actuele noden enerzijds en het bestaande pedagogisch en didactisch aanbod anderzijds.
- Onze bevindingen worden geordend en in een specifiek daartoe ontworpen tabel gepresenteerd in Hornet drive en dat in de overeengekomen taal van het project, het Duits.

De grondige recherche in alle partnerlanden zal ons dan leiden tot een metastudie die we als grondslag willen gebruiken voor de ontwikkeling van een zelfstudiepakket voor jeugdwerkers en begeleiders.

Met dat zelfstudieaanbod voor “Youth worker” willen we een antwoord bieden op de reële noden en daarbij overlapping met andere programma’s vermijden.

Alle projectpartners zullen vooreerst inhoudelijk intensief werken aan de evaluatie, vertaling en presentatie van de resultaten die ze in hun eigen land aantreffen. Daartoe hebben alle partners in de periode juni tot september 2017 de studies doorgenomen die in hun eigen land over het thema voorhanden zijn. Hiermee zijn aldus ook de eerste voorbereidingen gemaakt voor de zgn. netwerkkaart die in operatie 2 (O2) zal worden verwezenlijkt. Voor die kaart wordt verder onderzoek gedaan naar de organisaties, verenigingen en officiële instanties die informatie, leermateriaal of ondersteuning aanbieden voor onze doelgroep van “Youth worker”. De resultaten van dat onderzoek worden in een daartoe ontworpen tabel in Hornet drive opgelijst, kort voorgesteld en met hun data ter beschikking gesteld.

Als leidraad voor de metastudie hebben we hoofdzakelijk volgende accenten en ontwikkelingsrelevante data willen ontdekken en vastleggen :

1. Via een systematisch literatuur- en desktoponderzoek heeft elke partner in zijn land getracht een idee te krijgen van het onderzoek en van het praktijkaanbod dat over dit thema bestaat. In welke mate is er behoefte aan opvang en ondersteuning? Bestaat er reeds een opleidingsaanbod? We stelden ons als doel de bestaande literatuur over het thema zowel van experts als van stakeholders, samen met het voorhanden zijnde statistisch materiaal te verzamelen. Dat materiaal hebben we samengebracht en beoordeeld.
2. Is er een specifieke interpretatie van feiten en omgang met het fenomeen pornografie in elk partnerland afzonderlijk? We willen alle informatie uiteraard transnationaal bekijken. We stellen ze overzichtelijk voor in een tabel in Hornet drive en evalueren ze per land om nadien makkelijker aan ervaringsuitwisseling te kunnen doen.
3. Presentatie van de bevindingen en vertaling ervan naar het Duits. Elke partner maakte een kort en overzichtelijk verslag wat zijn land betreft en presenteerde dit in het Duits, de taal van het project.
 - Op de tweede projectmeeting, in het Griekse Drepano, oktober 2017 zijn reeds de dan al verworven resultaten voorgesteld en verzameld.
 - De volgende stap wordt de netwerking met instanties die hulp inzake pornografieverslaving aanbieden om hen bekend te maken met dit tot dan totale aanbodpakket.

Deel 2: Resultaten van de Metastudie

1. De alomtegenwoordigheid van digitale media

In het dagelijkse leven van kinderen en jongeren is het gebruik van digitale media in alle partnerlanden een niet meer weg te denken gewone zaak! Volgens een online studie van de Duitse zenders ARD en ZDF¹ gebruiken vandaag alle jongeren tussen 14 en 19 jaar in Duitsland tot bijna 98% dagelijks het Internet². Hun intensief gebruik van de digitale media mag echter helemaal niet worden aanzien als competent en verantwoord gebruik. Computers, t.t.z. tablets, internet en smartphones doel- en zakelijk gericht, creatief en zinvol en tegelijkertijd ook sociaal verantwoord kunnen gebruiken vereist echter in elk geval flink wat specifieke mediacompetenties en vaardigheden³. Daartoe behoren o.m. de kennis en de vaardigheid om informatie die men via de media leert kennen te ontsluiten en kritisch reflecterend te beoordelen⁴. Gebleken is dat in de meeste partnerlanden jongeren hun mediacompetentie thuis hebben verworven maar vooral ook van en via hun leeftijdsgenoten hebben geleerd...

Besluit: het bijbrengen van een juiste en verantwoorde mediacompetentie bij de schoolgaande jongeren blijkt meer dan ooit noodzakelijk en is een kwestie van opvoeden en opleiden zeker ook via het onderwijs in de scholen.

2. Het internet werkt verslavend

Dat internetgebruik ook verslavend kan werken wordt in de meeste studies daarover beklemtoond. Maar het is ook wel heel moeilijk voor kinderen en jongeren én voor hun ouders om het gebruik van smartphones en meer bepaald het internet te gaan beperken. Een belangrijke opdracht is het nu geworden voor begeleiders van jongeren om hen ook mee te ondersteunen in een bewust, zinvol en verantwoord gebruik van het internet en van hun gsm en smartphone .

Meer en meer kinderen en jongeren hebben toegang tot het internet, 85% van de 12- tot 13-jarigen heeft een smartphone en bij de 10-jarigen is dat al 50%. Bij velen van hen is er al een vorm van media- of internetverslaving vastgesteld.⁵

¹ ARD-ZDF-Online-Studie, 2017, bl. 435.

² Eimeren und Frees 2012,p.363.

³ Tulodziecki, Gerhard: Entwicklung von Medienkompetenz als Erziehungs- und Bildungsaufgabe, Frankfurt, Pädagogische Rundschau 52 (1998) 6, S.697 e.v.

⁴ Knaus, Thomas, Digitale Medien in Bildungseinrichtungen 2009, blz. 52 e.v.

⁵ JIM-Studie 2016 en de DAK-Studie 2015 omtrent internetverslaving bij kinderen van 12 tot 17 jaar

De zgn. JIM-studie 2016 bewijst intussen dat 12 tot 19-jarigen gemiddeld zowat 3 en een half uur per dag bewegen op het internet ...

3. **Seksuele voorlichting en informatie** over voorbehoedsmiddelen verkrijgen jongeren bij hun ouders thuis (meestal vanwege de moeder), in de school, van leeftijdsgenoten en gedeeltelijk van de huisarts. Media echter – zoals jeugdtijdschriften, boeken, brochures en vooral het internet – spelen inzake seksuele voorlichting een bijzonder belangrijke rol. Meestal is de jeugd goed geïnformeerd over biologische feiten en over voorbehoedsmiddelen. Hoewel, er zijn, zoals uit bevestigingen blijkt, nog duidelijke informatietekorten bij jongeren met een migratieachtergrond evenals bij jeugd met weinig formele scholing die vroeg het onderwijs verlaten hebben: zij kunnen veel moeilijker met hun vragen over seksualiteit bij hun ouders of familie terecht⁶. Ook voor jongeren met een afwijkende seksuele identiteit (bijv. jongeren met homoseksuele of biseksuele neigingen of gehandicapte jongeren) die vermoedelijk bij hun ouders of in de school zeer zelden met hun vragen terecht kunnen blijft er nood aan een degelijke voorlichting.

Besluit: een degelijke systematische scholing hierover is noodzakelijk voor allen die jongeren begeleiden en/of onderwijzen

4. **Internet en seksualiteit** . Met betrekking tot seksualiteit maken vele jongeren op een verantwoorde wijze gebruik van het internet, wat niet betekent dat er zich geen problemen zouden voordoen. Seksuele competentie én internetcompetentie zijn m.a.w. noodzakelijk, maar we moeten vaststellen dat over dit thema nauwelijks duidelijk up to date thematische projecten zijn te vinden.

Het op een gedifferentieerde manier gaan bekijken van pornografische inhoud op het internet is noodzakelijk zowel bij jongeren als bij hun ouders, maar ook jeugdwerkers, maatschappelijk werkers en leerkrachten moet dat kunnen doen.

Het is duidelijk een opgave geworden voor jeugdwerkers om jonge mensen daarin te versterken zich niet via internetporno in stereotiepe rolbeelden en -patronen te gaan laten onderdompelen, maar integendeel om zelf seksualiteit te gaan ontdekken.

Besluit: In de context van de sociale arbeid bestaan er praktisch geen best-practice-voorbeelden hiervoor. Dit thema is in al zijn aspecten en complexiteit nog maar weinig concreet onderzocht. Desalniettemin bestaat hieraan grote nood. Duidelijk is dat “pornografiecompetentie” in vele opzichten dringend noodzakelijk is geworden.

⁶ Bundeszentrale für gesundheitliche Aufklärung: Jugendsexualität 2010, Köln 2010, bl. 195-200.

Deel 3: De omgang van jongeren met pornografische inhoud op het internet.

We stelden ons in dit project tot doel om te starten met een onderzoek naar de recente onderscheiden literatuur over dit onderwerp. In de verschillende partnerlanden kreeg elke partner de opdracht het in zijn land bestaande materiaal te verzamelen, het te interpreteren en naar kwaliteit te bevragen met daarbij vooral oog voor de doelstellingen van de auteurs en de toegankelijkheid en zinvolheid van de teksten. Elke partner werd gevraagd daarvan een korte samenvatting te maken.

De “metastudie” in Hornet-drive is daarvan het resultaat en biedt aldus een overzicht van de voornaamste studies en wetenschappelijke onderzoeken van de in de partnerlanden bestaande wetenschappelijke arbeid over het thema, zoals ook aangeboden via workshops en seminars, alsook een lijst van de websites en van de informatiecentra die o.m. info en hulp bieden bestemd voor jonge mensen, voor ouders en voor opvoeders, leraren en maatschappelijke werkers. Daartoe behoort eveneens een overzicht van de voornaamste en recentste mediaberichten voor en over de “pornogeneratie” en de gevolgen en gevaren ermee verbonden.

Over hoe jongeren omgaan met pornografische inhoud op het internet bestaat reeds heel wat wetenschappelijk materiaal. Daaruit kunnen we o.m. het volgende leren:

De bijzonder grote beschikbaarheid van pornografisch materiaal dat via het internet wordt aangeboden en de nieuwe mogelijkheden die er zijn voor het zelfstandig produceren en verspreiden van expliciete inhoud (denk aan Sexting e.a.) door jongeren zelf, heeft ertoe geleid dat men dit alles op een zeer gedifferentieerde wijze moet gaan beoordelen en interpreteren. In de laatste jaren wordt hierover onder pedagogen openlijk gediscussieerd aan de hand van concepten als “pornografiecompetentie” (zie Döring, 2011) en tracht men de vraag te beantwoorden hoe best een te onderscheiden gekwalificeerde toegang van de seksuele opvoeding tot het thema pornografie er zou moeten uitzien en hoe dit moet worden omgezet naar seksuele opvoeding toe. Daartoe behoort uiteraard het verwerven van mediacompetenties en het bewust leren omgaan met de media, en in dit geval dan om jonge mensen en kinderen te ondersteunen in een zelfstandig en veilig leren consumeren van digitaal mediamateriaal. Dat vereist dat hen dan de noodzakelijke kennis moet worden bijgebracht en een kritische houding t.a.v. de moderne media. Een makkelijke opgave is dat geenszins en doet de vraag rijzen welke dan de prioritaire competenties zijn die in deze dienen te worden bijgebracht. Morele, ook politieke en vooral pedagogische overwegingen maken

echter het bespreken en bespreekbaar maken van het thema pornografie noodzakelijkerwijze erg omstreden en zeer complex⁷!

Met kinderen en jongeren over pornografie spreken is niet evident. Vele volwassenen hebben daarbij een gevoel van schaamte en vinden het vaak pijnlijk, dat geldt duidelijk meer voor ouders dan voor seksueel-pedagogische begeleiders.

- Als **ouders** is het duidelijk dat men onderling moet afspreken of en wanneer wie van beiden dat gesprek zal moeten aangaan. Best gaat men ervan uit dat zo'n gesprek in eerste instantie wordt gevoerd onder dezelfde geslachten: de moeder spreekt met haar dochter, de vader met zijn zoon. Uit onderzoek bij kinderen is anderzijds wel gebleken dat dit soort onderwerpen meestal niet graag met de ouders wordt besproken, maar dat zo'n gesprekken integendeel liever in een peer groep plaats vinden.

Het helpt zeker wanneer men zich bewust is van de eigen verwarringen die men rond het thema heeft en acht slaat op goede gespreksregels waarbij het zeker van belang is ik-boodschappen te formuleren... Aldus kunnen ouders hun eigen gedachten en bedenkingen verwoorden zonder in al te veel veralgemeningen te vervallen. De boodschap : "Ik ben ervan overtuigd dat het kijken naar pornografie zeker ook gevaren met zich kan meebrengen" is eerlijker en waarheidsgetrouwer dan bijv. te zeggen: "Kijken naar porno is in elk geval gevaarlijk en wie dat doet is ziek!"

- Bovendien moet **de school** steeds meer de plaats kunnen zijn waar vakoverstijgend de bevordering van mediageletterdheid moet plaatsgrijpen. Daartoe roept mediapsychologe Nicola Döring sterk op: zij spreekt zich uit voor het onderwijzen ook in de school van een "pornografievaardigheid / een pornografiecompetentie." Niet zo expliciet stelt opvoedingsdeskundige en onderzoekster Alexandra Klein dat de school moet werken aan een meerdimensionale thematisering van seksualiteit, waaronder dan evenzeer het consumeren van porno thuishoort. Beide onderzoekers pleiten er dus voor om het aanbod veel breder te maken en om leerlingen en jonge mensen in hun nieuwsgierigheid om de wereld van de volwassenheid te ontdekken hen met het thema pornografie op het internet niet alleen te laten!⁸
- In dit ERASMUS-project, genoemd PODIGIKOM, wat staat voor "Pornografie-competentie in het dagelijks werk van de sociale arbeid" zijn wij ervan overtuigd dat begeleiders van jongeren en maatschappelijke werkers in dit veld zeer belangrijke actoren kunnen zijn, die daarnaast ook

⁷ Siehe Barbara Rothmüller und Paul Scheibelhofer: Pornografisierung durch Sexualpädagogik? Über problematische Vorwürfe und komplizierte Auseinandersetzungen, in: Medienimpulse, 2/2016 – <http://www.medienompulse.at/articles/view959>.

⁸ Beate Martin und Jorg Nitschke: Sexuelle Bildung in der Schule, Stuttgart, 2017.

leraren en ouders hierbij sterk zullen kunnen ondersteunen. Heel concreet, kunnen zij informatie individueel en persoonlijk verstrekken en deze afstemmen op de juiste doelgroep en die in de vereiste zeer concrete context plaatsen.

Deel IV. Over de uitdagingen voor maatschappelijk werkers in dit veld.

Hoe kunnen Youth worker/ jeugdwerkers jongeren effectief begeleiden als het gaat om hun, vaak ongepast en overdreven, consumeren van pornografie?

Uit recent onderzoek is gebleken dat vele jonge mensen de media met betrekking tot seksualiteit op een verantwoorde wijze weten te gebruiken, maar dat betekent evenwel niet dat zich in dat opzicht geen grotere problemen zouden voordoen. Toch mag men het internet op zich niet gaan bediscussiëren als per se nuttig of als schadelijk – in feite zijn er voor de zeer specifieke problemen die zich stellen veel meer concrete antwoorden nodig en die moeten uitgewerkt worden. Er is duidelijk nood bij jongeren aan nog meer mediavaardigheid maar zeker ook aan meer competenties inzake seksualiteit. In dit opzicht is er duidelijk nood aan acties die moeten worden ondernomen vanuit buitenschoolse media-pedagogisch en seksueel-pedagogisch gerichte projecten. Maar die zijn tot op vandaag nog steeds onvoldoende gefinancierd, ondanks de bestaande nood.

Ter bevordering van de zgn “pornografie-competentie”⁹ bepleit professor Döring:

- Uitwisseling van informatie met het oog op een betere waardeninschattingscompetentie;
- Informatie-uitwisseling en –verspreiding om te komen tot een competente en gebruiksklare houding t.a.v. het fenomeen;
- Veel meer gemeenschappelijke openheid t.a.v. de vele verspreide vormen van pornografie en openstaan voor discussie daarover;
- Een actief beleid hierrond waarbij alle media worden betrokken.

De kansen en de grenzen van deze voorstellen moeten overdacht en bediscussieerd worden.

Een duidelijke verwijzing naar Nicola Döring past hier. Aan de technische universiteit van Ilmenau (D) doceert zij “Psychologie en conceptie van de media” en zich baserend op uitgewerkte modellen van mediacompetentie heeft zij een model

⁹ Döring, Nicola, Pornografie-Kompetenz: Definition und Förderung? In: Zeitschrift für Sexualforschung 2011/24, Stuttgart/New York: Thieme verlag, 2011, blz. 228-255

voor pornografiecompetentie (porn literacy) ontwikkeld bestaande uit drie niveaus met telkens vijf componenten. Dit model zou moeten bijdragen tot de preventie van negatieve pornografie-werkingen en uitingen. In het model onderscheidt Döring vooreerst drie niveaus van betrokkenheid, die met te onderscheiden wijzen van handelen zijn verbonden:

- Pornografie kunnen naar waarde schatten (die “Bewertungskompetenz”). – Op welke wijze kan ik over een seksueel expliciet media-aanbod zelf- en sociaal verantwoord duidelijk een waardeoordeel vellen?
- Gebruik weten te maken van voorhanden zijnde pornografisch aanbod. (“Nutzungskompetenz”).
- Seksueel expliciete teksten, beelden en filmen weten te maken (“Gestaltungskompetenz”)¹⁰

Op alle drie niveaus spelen telkens vijf bundels van kennis en vaardigheden een rol¹¹. Met een blik op de maatschappelijke en sociale arbeid en op het thematiseren ervan met jongeren maar ook voor eigen zelfreflectie worden hierna enkele doelstellingen en vragen m.b.t. elke bundel aangehaald en gedefinieerd¹².

1. Mediakunde: Wat moet men nu best onder ‘pornografie’ verstaan? Jongeren moeten bewust gemaakt worden van het formele gedoe en van de truken en kunstgrepen in pornofilms, dat gebeurt bijv. al bij de keuze van acteurs en actrices, via de belichting en de cameraperspectieven en vooral in het plak- en knipwerk, enz. Van belang is dus het kunnen/willen begrijpen van de grote graad aan fictie en het ontbreken van authenticiteit in pornografische voorstellingen, wat bijv. te bemerken is in het verschil tussen commerciële mainstream pornografie en het werk van amateurs...
2. Kritische vaardigheid: Welke soort van risico’s en problemen zijn in het algemeen met welke soort van pornografie verbonden, meer bepaald met de productie ervan en met hun inhoud en gebruik? Welke zijn de risico’s die zich voordoen bij het zelf consumeren van pornografie en hoe kunnen die gereduceerd en vermeden worden? Hierbij kunnen vragen rijzen als het gebruik en verspillen van tijd, van kosten ook, van het

¹⁰ Het is ook door Web.2.0. dat het zelf maken en ontwerpen bij jongeren aan belang is gaan winnen, bijv. in de vorm van posing en sexting. Deze competentie kan uitlopen op opzettelijke onthouding maar kan ook velerlei vormen aannemen van een zelfgewild en sociaal verantwoord omgaan met eigen expliciet gewilde creaties (vl. Döring 2011a: 236 f.)

¹¹ Idem, .Döring, Nicola, id. blz. 236.

¹² Kurzmann, Michaël, Buben- und Burschenarbeit: Pornografie-Kompetenz als ein Beitrag zur Gewaltprävention?, https://www.Gewaltinfo.at/themen/2015_08/buben-und-burschenarbeit

bewandelen van de grenzen van legaliteit, van de eigen tegenstrijdige reacties ook op het zien van pornografie zoals die tot uiting komen in de functionaliteit of disfunctionaliteit van het eigen gebruik ervan. Ook ethische overwegingen spelen hierbij uiteraard een zeer belangrijke rol.

3. Plezier- en genotsbelevenis: Tot de functies van pornografie behoren naast seksueel stimuleren en het aanspreken van verbeelding en fantasie ook het ondersteunen van zelfbevrediging en vooral ook het bevredigen van de eigen nieuwsgierigheid, genot, ontspanning, het opdoen van informatie over seksuele houdingen en standen evenzeer als de bevestiging van de eigen seksuele identiteit.
4. De vaardigheid tot metacommunicatie: Hoe kunnen wij, en concreter hoe kan ik op een adequate wijze over het thema pornografie spreken? Welke zijn daartoe de passende woorden? Hoe en waar kan ik steun en opheldering vinden bij specifieke vragen? Met wie kan ik me daarvoor onderhouden en informatie uitwisselen? Hoever moet ik me daarbij zelf gaan uiten? Hoe kan ik vanuit verschillende posities en meningen best met het thema pornografie omgaan.
5. De vaardigheid verwerven tot zelfreflectie: Om zich waar nodig te kunnen verzetten tegen invloeden van buitenaf en om zich persoonlijk verder te kunnen ontwikkelen is zelfreflectie onmisbaar: Hoe sta ik zelf tegenover pornografie, heb ik een eigen standpunt? Wat vind ik zelf mooi, stimulerend, opwindend, interessant enz. Pornofilms? Wat vind ik onaangenaam, afstotend, akelig en angstaanjagend? Welke soort seks-scènes uit een film, een videoclip, een boek bevallen me best? Wat moet in een / in mijn relatie anders: net hetzelfde zijn als in porno¹³?

Om dit “3 niveaus x 5 componenten”-model gebruiksklaar te kunnen maken ter bevordering van de pornografiecompetentie bij Youth Worker en in de sociale en gemeenschapsarbeid, zal moeten gestreefd worden naar een zeer individuele vertaling en concretisering, telkens afgestemd op de context en de doelgroep waarin de sociale arbeid dient geleverd te worden.

Bouwstenen voor het preventief werken met jongeren¹⁴

Op de plaatsen waar pornografie in het kader van preventie ter sprake wordt gebracht blijkt telkens weer dat jongeren een grote openheid tot zelfs grote opluchting vertonen als zij over de invloed van pornografie op hun mannen- en

¹³ Flotho/Hajok 2009 zit.n. Döring, id. blz. 247.

¹⁴ Freitag, Tabea: Präventive Arbeit mit Jugendlichen in Bezug auf den Konsum von Internetpornografie. In: Prävention und Prophylaxe.13. Jg.1, Februar 2011.

vrouwenbeeld kunnen spreken en over hun voorstellingen omtrent seksualiteit, de vaak tegenstrijdige gevoelens en hun verlangen naar liefde en vriendschap soms wel soms niet in samenhang met hun consumeren van pornografie. Van groot belang blijkt het daarbij te zijn om niet moraliserend maar integendeel met volle begrip voor de macht en de fascinatie van de beelden, de jonge mensen daarin te versterken en te helpen hun eigen intuïtie en grenzen van gezond verstand te laten ontdekken en waar te nemen om te vermijden dat ze zich die eigen zeer individuele ontdekkingsreis naar liefde niet laten stelen¹⁵.

Als een voorbeeld van good practice stelt zij voor¹⁶ de jonge mensen volgende vragen te stellen naar de inwerking bij/op hen van de geconsumeerde pornografische beelden en hen daarmee te sensibiliseren voor de gevolgen van een langdurig bekijken van pornografische beelden en films:

- Wat gebeurt er met dit beeldmateriaal? Blijft het hangen in je gedachten?
- Hoe beïnvloeden die beelden mijn beeld van seksualiteit?
- Hoe beïnvloedt datgene wat men reeds gezien heeft een toekomstige relatie?
- Hoe worden in pornofilms mannen en vrouwen afgebeeld? Heeft dat uitwerking op mijn vrouwen/mannenbeeld?
- Kan men verslaafd worden aan het zien van pornofilms? Vanaf wanneer is iemand verslaafd?

¹⁵ Idem, blz. 2.

¹⁶ Idem, blz. 4.

DEEL V : RESULTATEN UIT DE PARTNERLANDEN.

Doel : Het verzamelen en verwerken van de studies over het bestaande opleidingsaanbod in de verschillende partnerlanden. Deze resultaten vormen aan het einde de basis voor de ontwikkeling van een online zelfstudiepakket.

- Jeugdwerkers kunnen dan online algemene informatie vinden over internetpornografie en zijn gevolgen en kunnen daar eveneens vernemen welke de verschillende, conventionele en niet-conventionele, verschijningsvormen van pornografie zijn.
- Dan volgt aansluitend een overzicht van de gevolgen van het gebruik van pornografie op Europees niveau.

Hier volgen eerst de belangrijkste resultaten van de bevindingen per land zoals die in de Metastudie in Hornetdrive zijn samengevat.

De Duitse coördinator heeft volgende resultaten benadrukt:

Er is meer empirisch onderzoek nodig en goed onderbouwde argumentatie om een beoordeling ten gronde van reeds bestaande acties op het gebied van internetpornografie mogelijk te maken. Dit zou ook meer de emoties uit de debatten kunnen weren. Zolang dat niet gebeurt kunnen geen gegronde maatregelen of wetsveranderingen geëist worden. Volgens recente onderzoeken in Duitsland gebruiken vele jongeren op het vlak van seksualiteit, de media op een verantwoorde wijze, wat evenwel niet wil zeggen dat er zich geen problemen zouden stellen. Toch mag het internet niet in se bestempeld worden als zijnde nuttig of schadelijk –het is veel meer voor de specifieke problemen dat er concrete handreiking nodig is. Meer mediageletterdheid en competenties op seksueel gebied zijn noodzakelijk bij jongeren. Daartoe zijn maatregelen nodig uitgaande van buitenschoolse media- en seksueel-pedagogische projecten maar die zijn tot op heden nauwelijks gefinancierd geworden.

1. Jongeren moeten leren om pornografische en erotische inhoud op het internet gedifferentieerd waar te nemen – daarvoor hebben ze competente volwassenen nodig. Opvoeders hebben hier ondersteuning nodig, want jongeren weten vaak meer. Er zullen vanuit dit project hiervoor aanwijzingen worden gegeven voor deze sociaalpedagogische werkers.
2. Er zijn tot nu toe vier manieren mogelijk om pornografiecompetentie aan te pakken: het uitwisselen van informatie over hoe porno te evalueren, het uitwisselen van informatie over gebruikskundigheid en het competent aannemen van een correcte houding t.a.v. porno, gemeenschappelijke receptie ervan en die in een discussie bespreken, en tenslotte actieve media-activiteiten ondernemen. Kansen en grenzen van deze aanpak worden bediscussieerd. Een verankering van het thema in buitenschoolse media- en seksueel-pedagogische maatregelen gaan in diezelfde richting. Zo zijn bijv. jeugdwerkers beter daarop voorbereid om, in tegenstelling tot het formele onderricht, emotionele en persoonsbetrokken inhoud in verband met seksueel expliciete mediadiensten adequaat pedagogisch aan te pakken.

3. In de eerste plaats betekent preventie op het gebied van pornografie dan ook dat de jeugd hierin gesterkt en aangemoedigd moet worden om zijn gezonde intuïtie, zijn natuurlijk verlangen naar een relatie en zijn eigen specifieke ontdekkingsreis naar liefde, seksualiteit en zinnelijkheid niet door voorgekauwde sjablonen en pornografische verwachtingen te laten bepalen.

De Oostenrijkse partner concentreerde zich op de volgende resultaten

Wij verwijzen naar een belangrijke internationale review uit 2015 waarin een reeks artikelen van diverse stakeholders en experts werd verzameld samen ook met heel wat onderzoek uit en van databanken. Al het verzamelde materiaal werd getoetst en geverifieerd.¹⁷ Het bericht *'Sexual rights and sexual risks among youth online'* van 2015, ontstaan uit een samenwerking tussen eNASCO en de London School of Economics, beklemtoont de risico's en mogelijkheden die jongeren van 10 tot 17 jaar tegenkomen als ze informatie over seksualiteit zoeken of toevallig vinden op het internet. Het blijft nog steeds onduidelijk wat jonge mensen denken over 'sexting', wat ze zich voorstellen bij het verzenden van bepaalde foto's en wanneer/waarom ze daarvoor hun toestemming geven. Het aantal beelden dat verzonden wordt is niet bekend, meisjes ervaren in elk geval een grotere druk tot het versturen van beelden en worden ook harder beoordeeld als hun beeldmateriaal verder gedeeld wordt.

De adviezen die zijn opgenomen in deze review betreffen o.a. de erkenning van de rechten van kinderen tot 18 jaar. Het is een aanzet die hun rechten en mogelijkheden op de voorgrond plaatst en tegelijkertijd hun bescherming voor ogen heeft. Tevens is het ook nodig kinderen en jongeren een stem te geven en hun meningen effectief te laten klinken in debatten. Een verdere aanbeveling betreft een concrete beleidslijnenbundel m.b.t. het thema seksualiteit en relaties, die in het onderwijsprogramma zou moeten opgenomen worden – in het beste geval nog vooraleer kinderen beginnen interesse te vertonen voor seksualiteit en verder te zetten tot in hun puberteit..

Het pornografiseren van de media neemt steeds grotere omvang aan. Vooral het internet heeft de toegang tot pornografische inhoud op een massieve wijze vergemakkelijkt. Ook kinderen en jongeren tussen 13 en 18 jaar worden vaak online met pornografie geconfronteerd.

Jugend-Internet-Monitor 2017 – Welke sociale netwerken gebruiken jongeren? Zie: <https://www.saferinternet.at/jugendinternetmonitor>.

De *Jugend-Internet-Monitor* is een initiatief van *Saferinternet.at* en stelt een representatieve rondvraag voor met gegevens over het gebruik van de sociale media bij de jongeren in Oostenrijk. Welke sociale netwerken staan momenteel bij jongeren hoog aangeschreven? Welke sociale netwerken worden het meest door meisjes gebruikt? Welke worden verkozen door jongens? Voor de *Jugend-Internet-Monitor-2017* heeft het *Institut*

¹⁷ Sonia Livingstone en Jessica Mason, *Sexual rights and sexual risks among youth online, A review of existing knowledge regarding children and young people's developing sexuality in relation to new media environments.* https://ecpat.at/fileadmin/download/Studien/eNASCO_Review.pdf 17.11.2017.

für Jugendkulturforschung een online bevraging doorgevoerd. Daarvoor zijn 400 jongeren tussen 11 en 17 jaar bevraged over hun gebruik van sociale netwerken in de periode november/december 2016. Whatsapp en YouTube blijken veruit de populairste netwerken. In vergelijking met het voorjaar verliest vooral Facebook aan relevantie. Als nieuwkomer komt daar nog het muziek-video netwerk *musical.ly* bij.

88% van de ondervraagden gaf toe minstens één beeld per week op internet te posten of te verzenden, 35% vertelde dat ze minstens 10 beelden per week posten of verzenden. 51% van hen gaf aan iemand te kennen die al naaktfoto's van zichzelf aan anderen verstuurd had en 33% heeft zelf al zulke foto's ontvangen, 16% van de bevrageden heeft zelf al één keer zulke foto's verstuurd.

Daarover gaat ook 'Generation Porno' – een studie uit 2009 over het omgaan van jongeren met pornografische inhoud op het internet. Volgende concrete vraagstellingen vormen de basis van dit onderzoek in de scriptie van Kristina Beil¹⁸ :

FF1: FF1 : Hoe groot is hun aantal en in welke mate bekijken Oostenrijkse kinderen en jongeren tussen 13 en 18 jaar seksuele en/of pornografische inhoud op het internet?

FF2 : Om welke concrete inhoud gaat het dan?

FF3 : Welke gevoelens wekken die seksuele en/of pornografische inhoud op bij de ondervraagde kinderen en jongeren?

FF4 : Hoe geraken die kinderen en jongeren aan die internetpagina's met seksuele of pornografische inhoud? Klikten ze de betreffende sites bewust aan of gebeurde dat toevallig?

FF5 : Met wie (bv. vrienden, ouders, experts) spreken de ondervraagde kinderen en jongeren over door hen bekeken pornografisch beeldmateriaal?

In het kader van haar scriptie heeft mevrouw Beil via empirisch onderzoek getracht deze onderzoeksvragen te beantwoorden en in haar besluit alle resultaten samengevat, voorgesteld en van commentaar voorzien.

In onderwijs en opleiding moet men rekening houden met de zo makkelijke online toegang tot seksuele inhoud en moeten kinderen en jongeren, ouders en leraren ondersteund worden bij een veilig en verantwoord gebruik van het internet en van de gsm. Jongeren hebben een versterkte media-competentie nodig – de voordelen maar ook de risico's van de virtuele wereld moeten bekend zijn en er moet met hen over gediscussieerd worden. Opvoeders moeten zich bijscholen op het gebied van de digitale media en het expliciet bevorderen van de mediacompetentie moet ook van politieke zijde ondersteuning krijgen. Het overbrengen van kennis aangepast aan de leeftijd moet gepast en tijdig plaatsvinden vooraleer de media dit overnemen.¹⁹

Bij preventie zijn volgende aspecten en houdingen cruciaal : Jongeren ernstig te nemen in wat ze waarnemen en er intuïtief bij denken , open vragen te stellen, informatie te geven, afstomping en gewenning, aspecten van geslacht en sociale ongelijkheid te thematiseren en vragen over de werking en gevolgen ervan te bespreken. Hierdoor kan/zal hun ik-identiteit

¹⁸ Beil, Kristina : Generation Porno. Eine Studie über den Umgang von Jugendlichen mit pornografischen Inhalten im Internet. Scriptie aan de Universiteit van Wenen. 2009
http://othes.univie.ac.at/5891/1/2009-07-05_0247753.pdf 17.11.2017

¹⁹ Daniël Süß : Mediennutzung von Heranwachsenden Dimensionen – Konstanten – Wandel Springer 2004.

worden versterkt. Daarenboven moeten relaties in hun geheel gethematiseerd worden en het aspect genotsbevrediging ver overschrijden. (Tabea Freitag, AT).²⁰

Projectverslag : Preventie van seksueel geweld in de chatrooms van de nieuwe media, gsm-geweld en internetpornografie in Wenen. Uitgaande van de Samaravereniging:
<http://www.praevention-samara.at/wp-content/uploads/Projektbericht-sexuelle-gewalt-Neue-Medien-2013.pdf>

Het doel is om schoolmeisjes over dit thema door middel van workshops sterker te maken en ook om de multiplikatoren te sensibiliseren en hierin op te leiden

'Ich im Netz': hoe vrouwelijke en mannelijke jongeren zich profileren op sociale netwerken? Bureau voor duurzame competenties. Zie:
https://www.saferinternet.at/fileadmin/files/imaGE_2.0/imnetz_bericht_09012014_FINAL.pdf. Hoe stellen meisjes/jongens zich voor op sociale media? Hoe gaan vrouwelijke en mannelijke jongeren om met hun online reputatie en met hun beeldbeheer in de digitale wereld? Welke genderverschillen kan men (h)erkennen en naar welke voorstellingen van "mannelijkheid" /"vrouwelijkheid" verwijzen ze?

De vereniging voor mannen- en genderproblematiek *Steiermark – Fachstelle für Burschenarbeit* biedt een feitencheck-up, aantallen en statistieken met verwijzing naar studies en een helpcenter. Zie: <http://vmg-steiermark.at/de/empfehlung/projekt-pornografie-am-stundenplan> en <http://vmg-steiermark.at/de/pornografie-und-medienkompetenz/factencheck>

De Bulgaarse partner beklemtoont volgende resultaten die gebaseerd zijn op verschillende bevragingen

In 2016 werd de opdracht gegeven aan het Sociologieagentschap 'Market Link' van het *National Safer Internet Center* om de digitale mediacompetentie van de Bulgaarse kinderen te analyseren, waarbij hun gedag op het internet en hun kennis in verband met informatietechnologie onderzocht werden (in vergelijking met 2010). Dit waren de conclusies:

1. Het internet motiveert hen weinig inzake onderwijs- en leerbehoeften; 2. Hun vaardigheden om online-informatie te beoordelen zijn ontoereikend; 3. Hun passieve internet-interactie leidt tot passiviteit bij het online opstellen en uitwisselen van informatie en inhouden; 4. Kansen worden gemist bij online samenwerking en online activiteiten; 5. De oudere kinderen zijn onvoldoende bekwaam inzake online veiligheid .

Vastgesteld werd dat kinderen vooral tekorten vertoonden op het vlak van kritisch denken, alsook bij de ontwikkeling van hun sociale vaardigheden. Dat maakt het voor hen moeilijk om de betrouwbaarheid van de online gevonden informatie te beoordelen. Ook is een grote nood vastgesteld aan gespecialiseerde specifieke programma's voor de kritische leeftijdsgroep van de 12-14 jarigen. Omwille van de stijging van het internetgebruik en wegens de verminderde online veiligheid voor

²⁰ Freitag; Tabea: Präventive Arbeit mit Jugendlichen in Bezug auf den Konsum von Internetpornografie, Hannover, Art.2 in Prävention & Profylaxe, 13. Jg Nr 1 Februar 2001, S.1-8

kinderen is deze leeftijdsgroep zeer kwetsbaar en is er extra zorg nodig ter ondersteuning.

2. GALLUP International heeft op aanvraag van het Bulgaarse Instituut voor Sociale Activiteiten en Praktijken onderzocht of ouders en opvoeders in Bulgarije met hun kinderen spreken over seksualiteit en over preventie inzake seksueel misbruik: 61% van de ondervraagden sprak nooit met de kinderen over het risico op seksueel misbruik. De overige 38,3% vond zulk gesprek niet moeilijk en het merendeel van hen sprak erover als de kinderen 10 jaar oud zijn. De meesten beklemtoonden dat kinderen geen contact mogen hebben met vreemden en stelden dat er mensen bestaan die seksueel misbruik kunnen plegen. Het thema van de goede en de slechte aanrakingen werd slechts door 7.7% van de ouders met de kinderen besproken, 20% van de ondervraagde ouders heeft geprobeerd om de grenzen uit te leggen. Ouders beseffen hun verantwoordelijkheid maar eisen ook dat er meer verantwoordelijkheid wordt opgenomen door de organisatoren van kleuterklassen en scholen. De ouders vinden dat het thema preventie tegen seksueel misbruik moet opgenomen worden in het leerprogramma, ook al voor kinderen tussen 4 en 8 jaar.
3. In 2015 is in het EU-programma DAPHNE en meer bepaald in het project Stir "*Safeguarding Teenage Intimate Relationships*" in 45 scholen in Bulgarije een rondvraag gedaan bij meer dan 4500 scholieren tussen 14 en 17 jaar over de relatie tussen contexten en risico's online en offline (zie: www.stiritup.eu) en werden semigestructureerde interviews georganiseerd met 100 jongeren. Dit zijn de resultaten uit deze bevraging:
 - Het blijkt dat er een groot aantal gevallen van interpersoonlijk geweld en misbruik bestaat tussen jongeren en dit in alle onderzochte landen. Het is nodig dat er strategieën ontwikkeld worden in heel Europa om dat aantal terug te dringen. Offline en online vormen van controle en misbruik zijn vandaag verweven met het leven van vele jongeren. De sleutel om gepaste strategieën en tussenkomsten te ontwikkelen om dit probleem te vermijden is de erkenning van deze interconnectie. De noodzakelijke waakzaamheid hiertegenover is echter zowel bij jongeren als bij vakmensen gering. Opleidingen voor leraren, opvoeders, vakmensen en jongeren zijn wel in alle deelnemende landen wel beschikbaar, maar meestal occasioneel, niet systematisch en worden niet op lange termijn opgevolgd.
 - Een verdere bevraging in het DAPHNE programma in het kader van datzelfde STIR-project is in 5 EU-landen doorgevoerd. Tot de conclusies behoren : de genderongelijkheid structureert en ondersteunt intermenselijk geweld en misbruik in de relatie tussen jongeren, met als conclusie dat dit veel meer het onderwerp zou moeten zijn van vormings- en media-aandacht. Er moeten maatregelen genomen worden om de gendergelijkheid te verankeren in het gehele onderwijsprogramma en in alle aspecten van het schoolleven.
 - Dr. Luiza Shahbazian en Marco Heiddinjak van de ARC stichting (*Antoaneta Kumasova-Association 'Ouders'*) hebben, in opdracht van het *National Safer Internet Center*, zie: [https:// www.safenet.bg/bg/iniciativi](https://www.safenet.bg/bg/iniciativi) , onderzocht hoe kleine kinderen, hun ouders en oudere broers en zussen digitale technologieën gebruiken

en waarnemen, welke hiervan de impact is op de familiale relaties, hoe de ouders de digitale vaardigheden van de kinderen opbouwen en ontwikkelen en welke de belangrijkste zorgen zijn daarmee verbonden. Ouders zeggen dat de sociale netwerken te veel risico's inhouden voor kleine kinderen. De toenemende bekwaamheid om de digitale technologieën autonoom te gebruiken is er deels de oorzaak van dat ouders en kinderen aanzienlijk minder tijd met elkaar doorbrengen. Alle ouders ondersteunen beperkende maatregelen op scholen wat het gebruik van digitale apparaten betreft, maar ze zijn 'pro' over de creatieve integratie ervan in de opleiding.

- Digitale technologieën zijn een wezenlijk bestanddeel geworden van het leven van de Bulgaarse kinderen. Zelfs families met het laagste inkomen bezitten een TV en een computer. Het Nationaal Beleid voor de Kinder- en Kinderrechtenbescherming moet er rekening mee houden dat kinderen al zeer vroeg starten met het gebruik van digitale apparaten. Het gebruik van digitale technologieën door kinderen en de risico's ermee verbonden, maar ook de mogelijkheden en de vaardigheden die ze nodig hebben, vragen om een regelmatig en systematisch toezicht. Ondersteunende diensten en campagnes die tot doel hebben ouders en vakmensen te informeren en die de belangrijkheid van de digitale competenties samen met de noodzakelijke aanpak om de risico's te reduceren en de positieve effecten van de digitale technologieën te verhogen, moeten meer ondersteuning krijgen.
-
- 4. Een beschrijving van de beleidsinitiatieven, praktijken en kennis in verband met intermenselijk geweld en misbruik in intieme relaties tussen jongeren in vijf Europese landen – Engeland, Noorwegen, Cyprus, Bulgarije en Italië - is het resultaat van een onderzoek dat werd gefinancierd door de EU.

Een algemeen bewustzijn omtrent intermenselijk geweld en misbruik in intieme relaties tussen jongeren bestaat op verschillende niveaus in de Europese landen. Hoewel scholen de belangrijkste arena voor preventie en interventie voor dit intermenselijk geweld zouden moeten/kunnen zijn, blijkt dat leerkrachten in Europa in het algemeen niet genoeg vertrouwen en vakkennis hebben om met dit vraagstuk om te gaan. De EU zou de integratie van een dergelijke opleiding op dit vlak moeten bevorderen in alle lerarenopleidingen.

Omdat een algemene en diepgaande visie hieromtrent nog steeds niet bestaat is er momenteel ook nog geen voldoende duidelijk beeld hoe scholen dan het best zouden moeten omgaan met gevallen van intermenselijk geweld en misbruik in schoolverband, welke maatregelen ze moeten treffen en welke instellingen, experts en vakmensen hierbij moeten betrokken worden. Er bestaan van staatswege in heel weinig diensten die ondersteuning kunnen bieden. In de plaats daarvan vullen in de meeste EU-landen nu niet-gouvernementele organisaties die leegtes in via dienstverlening en ondersteuningslijnen van allerlei aard.

De partner uit Griekenland putte uit zijn onderzoek volgende resultaten, dreigingen en oplossingen:

Leerkrachten beseffen direct of indirect de belangrijke rol om scholieren te vormen in een veilig surfen op het internet en in het bijzonder beseffen ze de belangrijke rol

die ook ouders hierin spelen. Ze pleiten sterk voor het ondersteunen en bevorderen van digitale competenties , d.w.z. dat leerlingen, mede door hun toedoen, de nieuwe technische en technologische mogelijkheden moeten aanleren en gebruiken om kennis op te bouwen en om aldus hun eigen persoonlijkheid te ontwikkelen.

Het fenomeen Pornografie heeft zich in het bijzonder in de voorbije jaren tijdens de economische crisis versterkt. Ouders proberen oplossingen te vinden om economisch te overleven en laten hun kinderen vaak, tijdelijk en ruimtelijk, onbewaakt op het internet surfen met alle gevolgen van dien. Door het aanbod van miljoenen pornosites leren kinderen en jongeren 'seks' in al zijn vormen kennen zonder raadgevingen, informatieloos en zonder enige pedagogische begeleiding of opvoeding. Het onderwijssysteem in Griekenland blijft bij dit thema 'pover' en zonder 'inzet'. Informatie krijgen de kinderen er alleen via de eigen initiatieven van ouders en leraars. De psyche van mensen die regelmatig met internetporno bezig zijn wordt intussen gecontroleerd, verstoord en geïrriteerd. Zo ontstaan onnatuurlijke, asociale en problematische relaties. Persoonlijke relaties worden vervangen door online-relaties en angst, eenzaamheid en mensenschuwheid verspreiden zich meer en meer...

In 2011 publiceerden K. Dimitrakakis, A.Sofos en Th.Valmas een onderzoek met de titel ' De bescherming van leerlingen op het internet gezien door het oog van pedagogen en leraren'.

Hun onderzoek toonde het volgende aan:

1. 83% van de ondervraagden stellen dat leerlingen het bestaan van pornografische inhoud kennen en slechts 3% zou het bestaan ervan niet kennen.
2. 10% van de informatie op het internet heeft betrekking op pornografisch materiaal, en 12% van de meest gestelde vragen heeft een seksuele en/of erotische inhoud .
3. Om kinderen het beste te beschermen tegen misbruik en gevaren van het internet leggen de pedagogen die verantwoordelijkheid eerst bij de ouders (63%), dan bij de school (48%) , nadien bij de kinderen zelf en de staat (30%), de politie (14%) en op de laatste plaats en voor maar 11% bij de private aanbieders van de pornowebsites (die alleen maar om die reden in het leven geroepen zijn.....).
4. Technische maatregelen worden voorgesteld zoals het gebruik van filter-firewalls: 25%.

De Roemeense partner maakte volgende samenvatting van de voor zijn land gemaakte metastudie

In Roemenië bestaan een nieuw wetboek van strafrecht, evenals de wet nr. 678 van 21 november 2001 voor de preventie en de bestrijding van mensenhandel, te zien samen met nog andere regeringsverordeningen waaronder een reeks maatregelen ter bestrijding van kinderpornografie.

De in hornet drive samengevatte studies beginnen in het jaar 2004 en zijn er chronologisch aangebracht. De doelgroepen zijn kinderen, jongeren, ouders en

leerkrachten. In de metastudie worden de belangrijkste resultaten voorgesteld : leerplannen, handboeken en hogeschoolopleidingen, informatie op sociaal gebied, acties van de autoriteiten, instellingen en bronnen van documentatie over dit thema.

In Roemenië bestaan er organisaties, verenigingen en instellingen die portaalsites exploiteren en zich bezighouden met deze thematiek, ze zijn heel actief en algemeen erkend. Er wordt uiteraard over dit thema veel gediscussieerd, er zijn vele tegengestelde meningen en interpretaties. In het algemeen is de meerderheid tegen pornografie en uiteraard tegen kinderpornografie. In de zin van een zogenaamde 'onbeperkte vrijheid' zijn er ook stemmen voor. Een concept zoals pornografiecompetentie bestaat in Roemenië niet.

Concluderend kan men zeggen dat een gemeenschappelijk concept zoals in ons Erasmus+ project 'Pornografiecompetentie in het dagelijks leven van de sociale arbeid' zeer zinvol is.

De Belgische partner legt in zijn studie de nadruk op de volgende resultaten:

Child Focus : Helpt en informeert bij grooming, bij online daten, preventie en e-veiligheid. Deze stichting voor vermiste en seksueel uitgebuite kinderen werkt onder de naam 'Child Focus' en is een privaatrechtelijke vereniging van algemeen nut. Zie www.childfocus.be Einde 2017 lanceerde Child Focus samen met o.m. Sensoa en Mediawijs de nieuwe website www.sexting.be .

Het C.A.W. (Centrum voor Algemeen Welzijn) biedt ondersteuning voor iedereen die het nodig heeft en wil de mogelijkheden van mensen versterken. CAW wil mensen bijstaan en zich inzetten voor hun basisrechten. Het bestrijdt alle vormen van sociale uitsluiting en zet zich in voor gelijkberechtiging, voor een menswaardig leven van alle mensen en streeft naar een harmonische samenleving. Zie www.caw.be

Mediawijs : is het Vlaamse Kenniscentrum voor Mediawijsheid in Vlaanderen. Op 4 mei 2012 keurde de Vlaamse regering het conceptontwerp goed voor media-educatie, een gemeenschappelijk voorstel van de minister voor media en van de minister van onderwijs. Op 1 januari 2013 ging het van start als een initiatief van de Vlaamse overheid i.s.m. iMinds Media. Mediawijs wil alle burgers vandaag en morgen de mogelijkheid bieden om zich bewust, kritisch en actief te bewegen in onze gemediatiseerde samenleving.

Mediawijs ondersteunt media-educatie, houdt de **vinger aan de pols over de ontwikkelingen** in alle vormen van media en mediawijsheid en speelt een **actieve rol in de visie- en beleidsontwikkeling** over mediawijsheid in Vlaanderen, Brussel en Europa. Het ondersteunt overleg, netwerken en samenwerking tussen instellingen en organisaties.

Zie <https://mediawijs.be/organisaties/mediawijsbe>

Sensoa: is het Vlaams expertisecentrum voor de seksuele gezondheid en wil ook bijdragen tot verbetering van de geestelijke gezondheid van jongeren. Dit zijn de doelstellingen van het centrum:

- Het ter beschikking stellen van informatie voor het publiek over seksuele gezondheid;
- Promotie voor een alomvattende seksuele opvoeding voor jonge mensen;
- Het inperken van de gevolgen van HIV en geslachtsziekten op de seksuele gezondheid van homo's;
- Versterkte seksuele maatregelen voor bedreigde migranten;
- Promotie van integratie van mensen met HIV en het inperken van de gevolgen van HIV op de seksuele gezondheid;
- Sensibilisering voor seksuele en reproductieve gezondheid en rechten in de internationale politiek.

Zie: <https://www.sensoa.be/>

Kindercommissariaat: het commissariaat voor kinderrechten werd door een decreet van het Vlaamse Parlement gesticht. Het is een instantie met twee prioriteiten:

- klachtenlijn voor kinderen en jongeren: onderzoek en bemiddeling
- advieswerk richting parlement, de Vlaamse regering, administraties en agentschappen, internationale of buitenlandse overheden . Zie: <https://kinderrechtencommissariaat.be>

Child Focus, Sensoa, Jong&Van Zin, Mediawijs en Theatergezelschap O'Kontreir hebben in 2017 hun krachten gebundeld om begeleiders van jongeren en jongeren zelf én hun directe omgeving bij te staan in het voorkomen en in hét aanpakken van misgelopen sexting. Het resultaat van die samenwerking is op 10.10.2017 aan de pers voorgesteld: de portaalwebsite <https://www.sexting.be> Dat gebeurde in aanwezigheid van Jo Vandeurzen, de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

“Sexting” vormt zowel on- als offline steeds meer en meer een hot topic. Op zich is er helemaal niets mis mee: binnen het gezonde experimenteergedrag en het onderzoeken en ontdekken van seksualiteit blijkt het een normaal onderdeel te zijn dat past in de seksuele ontplooiing van jonge mensen. Zolang het daarbij uiteraard gaat over de vrijwillige uitwisseling van beelden en berichten binnen een sfeer van wederzijds vertrouwen. Maar soms loopt het mis , en vaak heel erg mis.

De website www.sexting.be is gebaseerd op onderzoeksresultaten en up to date inzichten en biedt concrete antwoorden, tips en tools om misgelopen sexting te kunnen aanpakken. Deze portaalwebsite richt naar scholen, individuele leerkrachten, ook sociale werkers, leerlingen en ouders. Voor leerkrachten is er “Sexting@School” met zeer interessante lespakketten rond het thema “online media en seksualiteit”. Naast de nieuwe lespakketten is er een mediawegwijzer voor de leerkrachten en een beleidstool voor scholen. Voor de leerlingen zelf werd SEXTMASJIEN gelanceerd, een chatbot te installeren op Facebook Messenger, die de gebruikers laat nadenken over sexting en hun eigen gedrag bij al of niet problematische sexting-situaties. En tenslotte groepeerde www.sexting.be diverse sites en vormingen om ook ouders handvaten te geven bij het begeleiden van hun tieners en pubers op het internet.

Algemeen besluit bij Deel V:

De uitdagingen in de partnerlanden zijn verschillend, maar ook gelijklopend:

Dit zijn de belangrijkste:

- De pornografisering van de media
- Generatie Porno: doelgroep Kinderen en jongeren
- Versterking van de kinderrechten (jonge mensen tot 18 jaar)
- Mediacompetentie voor jongeren, ouders, leraren, opvoeders...
- Een bundel te nemen maatregelen voor de scholen én de lerarenopleidingen: promotie van pornografiecompetentie in het onderwijs en in de opleidingsprogramma's.
- Voorlichting van ouders en opvoeders
- Verschillende preventieaanbiedingen
- Gendergelijkheid
- Seksueel geweld en misbruik: strategieën op het gebied van preventie om geweld en misbruik te voorkomen
- Adviesbureaus : geven van informatie aan ouders, kinderen en jongeren over internetgebruik en internetverslaving
- Sociale werkers : promotie van pornografiecompetentie, het is belangrijk dat zij verschillende methodes kennen en kunnen gebruiken.

Literatuur:

Beil, Kristina: Generation Porno. Eine Studie über den Umgang von Jugendlichen mit pornografischen Inhalten im Internet. Diplomarbeit an der Universität Wien. 2009.
http://othes.univie.ac.at/5891/1/2009-07-05_0247753.pdf 17.11. 2017

Bode, Heidrun, Heßling, Angelika (2015): Jugendsexualität 2015 Die Perspektive der 14- bis 25-Jährigen Ergebnisse einer aktuellen Repräsentativen Wiederholungsbefragung. Bundeszentrale für gesundheitliche Aufklärung, Köln
<https://www.forschung.sexualaufklaerung.de/fileadmin/fileadmin-forschung/pdf/Jugendendbericht%201022016%20.pdf> 20.11. 2017

Koch, Wolfgang; Frees Beate: ARD/ZDF-Onlinestudie 2017: Neun von zehn Deutschen online, von und, S. 434-442.

Bundeszentrale für gesundheitliche Aufklärung (BzgA) (Hrsg.): Jugendsexualität 2010. Repräsentative Wiederholungsbefragung von 14- bis 17-Jährigen und ihren Eltern .Aktueller Schwerpunkt Migration. Ergebnisse der aktuellen Repräsentativbefragung. Köln: BZgA, 2010. S. 195–200.

Döring, Nicola: Psychische Folgen der Internetnutzung In: Der Bürger im Staat, Heft 4-2014, 64. Jahrgang, Stuttgart: Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, 2014. S. 261-267

Döring, Nicola: Pornografie-Kompetenz: Definition und Förderung. In: Zeitschrift für Sexualforschung 2011/24, S. 228-255, Stuttgart/New York: Thieme Verlag, 2011.

Döring, Nicola: Pornografie im Internet: Fakten und Fiktionen In: tv diskurs. Verantwortung in audiovisuellen Medien, 15. Jg., 3/2011 (Ausgabe 57), 2011. S. 32-37.

Freitag; Tabea: Präventive Arbeit mit Jugendlichen in Bezug auf den Konsum von Internetpornografie, Hannover, Art.2 in Prävention & Prophylaxe, 13.Jg Nr1 Februar 2011, S.1-8.

Genner, Sarah; Süss, Daniel; Waller, Gregor; Hipeli Müller, Eveline: Entwicklungs- und Nutzungstrends im Bereich der digitalen Medien und damit verbundene Herausforderungen für den Jugendmedienschutz: Expertenbericht im Auftrag des Bundesamts für Sozialversicherungen, Eidgenössisches Departement des Inneren. Download: bit.ly/Jugendmedienschutz_ZHAW. In: Beiträge zur Sozialen Sicherheit. Bern: Bundespublikation 2014.

Harlander, Eva; Maier-Wailand, Petra; Seidler, Yvonne; Wochele, Christian: Sexuelle Gesundheit von Jugendlichen Graz, Hazissa - Fachstelle für Prävention, 2011.

Jantz, Olaf: Männliche Suchbewegungen - Antisexistisch und parteilich? Jungenarbeit zwischen Begegnung und Veränderung In: Jantz, Olaf; Grote, Christoph, Jungenarbeit. Konzepte und Impulse aus der Praxis. Opladen: Leske + Budrich, 2003. S. 63-88.

JIM-Studie 2016 und DAK-Studie 2015 zu Internetsucht unter Kindern von 12 bis 17 Jahre

Knaus, Thomas: Digitale Medien in Bildungseinrichtungen 2009, 52 ff

Kurzmann, Michael, Buben- und Burschenarbeit: Pornografie-Kompetenz als ein Beitrag zur Gewaltprävention? https://www.gewaltinfo.at/themen/2015_08/buben-und-burschenarbeit

Verein für Männer- und Geschlechterthemen Steiermark - Fachstelle für Burschenarbeit.
Pornografie am Stundenplan? <http://vmg-steiermark.at/de/empfehlung/projekt-pornografie-am-stundenplan>
<http://vmg-steiermark.at/de/pornografie-und-medienkompetenz/faktencheck>

Martin, Beate & Nitschke, Jorg: Sexuelle Bildung in der Schule, Stuttgart 2017.

Rothmüller, Barbara; Scheibelhofer, Paul: Pornografisierung durch Sexualpädagogik? Über problematische Vorwürfe und komplizierte Auseinandersetzungen. In: Medienimpulse, 2/2016 – <http://www.medienimpulse.at/articles/view/959>

Sielert, Uwe: Jungenarbeit. Praxishandbuch für die Jugendarbeit, Teil 2. Auflage, Juventa Verlag, Weinheim und München 2010.

Suter, Lilian; Willemse, Isabel; Waller, Gregor; Genner, Sarah; Süß, Daniel: JAMESfocus: Medienkurse und Medienkompetenz. Zürcher Hochschule für Angewandte Wissenschaften. Zürich 2015.

Simpson, Mark: The Metrosexual is Dead. Long live the "spornosexual" In: The Telegraph, 10 Jun 2014.

Tulodziecki, Gerhard: Entwicklung von Medienkompetenz als Erziehungs- und Bildungsaufgabe, Frankfurt, Pädagogische Rundschau 52, 1998. 6, S.697 ff.

Van Paemel, Niels: SEXTING.BE: website voor iedereen met vragen omtrent sexting, in: Child Focus News, nr. 46, December 2017, blz. 4.
